

...Po radę do książki

septem
septem.pl

IDŹ DO:

- ❖ Spis treści
- ❖ Przykładowy rozdział

KATALOG KSIĄZEK:

- ❖ Katalog online
- ❖ Zamów drukowany katalog

CENNIK I INFORMACJE:

- ❖ Zamów informacje o nowościach
- ❖ Zamów cennik

CZYTELNIA:

- ❖ Fragmenty książek online

+ do koszyka

do przechowania

BESTSELLER

NOWOŚĆ

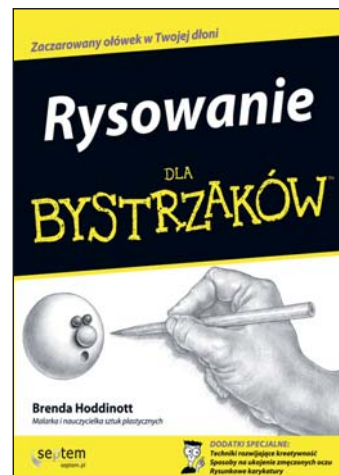
Helion Wydawnictwo

Wydawnictwo Helion
ul. Kościuszki 1c
44-100 Gliwice
tel. 032 230 98 63
e-mail: helion@helion.pl

e-mail: septem@septem.pl
redakcja: redakcjawww@septem.pl
informacje: o.księgarni.septem.pl

Rysowanie dla bystrzaków

Autor: Brenda Hoddinott
Tłumaczenie: Julia Szajkowska
ISBN: 978-83-246-1905-4
Tytuł oryginału: [Drawing for Dummies](#)
Format: 180x235, stron: 360

I Ty możesz zostać artystą

Czy pamiętasz, ile radości w dzieciństwie sprawiało Ci rysowanie? Każdy obrazek był wówczas prawdziwym dziełem sztuki. Z czasem jednak ta umiejętność stawała się coraz mniej istotna – ponieważ niewiele szkół przywiązuje wagę do rozwijania naszych talentów. Tymczasem zaledwie kilka praktycznych lekcji dotyczących perspektywy czy cieniowania mogłoby sprawić, że nawet dziś Twoje rysunki przekształciłyby się w obrazy godne pochwały.

Rysowanie nie tylko sprawi Ci prawdziwą frajdę, ale przede wszystkim dzięki rozwijaniu się w tej dziedzinie staniesz się osobą znacznie bardziej spostrzegawczą. Zaczyniesz dostrzegać wokół siebie rzeczy i zjawiska, które wcześniej umykały Twojej uwadze. Otworzy się przed Tobą świat faktur, kolorów i światłocieni. Zaledwie kilka prostych kresek postawionych na białej kartce nagle zacznie tańczyć na melodii wystukiwaną przez ołówek trzymany w Twojej dłoni. Obudź w sobie uspięny talent.

- Wybieranie odpowiednich narzędzi.
- Rysunki przedstawiające skomplikowane obiekty.
- Szkicowanie martwej natury, roślin i zwierząt.
- Rysowanie małych dzieci i osób dorosłych.

Ponadto znajdziesz tu kilka dekalogów: 10 wskazówek, 10 podpowiedzi i 10 tajemnic, a także 10 ciekawostek dla każdego artysty.

DODATKI SPECJALNE:

- **Techniki rozwijające kreatywność**
- **Sposoby na ukojenie zmęczonych oczu**
- **Rysunkowe karykatury**

Spis treści

O autorce	13
Podziękowania od autorki	17
Wstęp	19
O książce	19
Naiwne założenia	20
Jak podzielona jest książka	21
Część I: I TY możesz rysować!	21
Część II: Podstawowe umiejętności	22
Część III: Rysowanie czas zacząć	22
Część IV: Portretowanie ludzi	23
Część V: Dekalogi	23
Ikony wykorzystane w książce	24
Co dalej	25
Część I: I TY możesz rysować!	27
Rozdział 1: Odkrywanie radości rysowania	29
Zarys wszystkich możliwości	29
Czynne odkrywanie rysowania	30
Twoja własna nisza rysownicza	32
Odkrywanie ukrytego w Tobie artysty	32
Bogactwo modeli	33
Projekt 1. Kosmatek	33
Rozdział 2: Zadbaj o tkwiącego w Tobie artystę	37
Jak lubisz rysować?	38
Tworzenie własnego stylu	38
Diabeł tkwi w szczegółach	40
Trzymanie narzędzia rysowania	42
Jak znaleźć czas i miejsce do rysowania?	44
Praca w przestrzeni dzielonej	45
Urządzanie kącika do pracy	46
Czas na rysowanie	48

6 Rysowanie dla bystrzaków

Wybieranie narzędzi do rysowania	48
Niezbędnik	49
Lista życzeń	50
Projekt 2. Żrenica oka	51
Rozdział 3: Nawigacja w czasie podróży rysownika	53
W poszukiwaniu linii	54
Od linii do kształtów	55
Trzeci wymiar — forma	56
Złapanie właściwej perspektywy	56
Rozkosze cieniowania	57
Odkrywanie szczegółów — faktura	58
Kontekst rysunku — kompozycja	59
Projekt 3. Paweł i Paulina	59

Część II: Podstawowe umiejętności 63

Rozdział 4: Okiem artysty	65
Analiza mózgu	65
Prawa półkulo, pobudka!	66
Przełączanie	66
Rysowanie linii	67
Wyślij lewą półkulę na wakacje	68
Artysta bada świat	70
Rysuj to, co masz przed oczyma	70
Zobacz swój dom po raz pierwszy w życiu	71
Z lodówki na papier	72
Badanie okolicy bliższej i dalszej	73
Odkrywanie świata kryjącego się w artyście	74
Porównanie postrzegania lewą i prawą półkulą mózgu	74
Pogryzmołmy sobie	75
Projekt 4. Twoje własne gryzmoły	77
Od gryzmołów do rysunku	78
Rozdział 5: Rozpoznawanie i rysowanie różnych rodzajów linii	79
Dostrzeganie różnic między rodzajami linii	80
Linie proste	80
Tworzenie ostrych krawędzi przy pomocy linii łamanych	82
Podążając za kształtami linii krzywych	83
Gdzie narysować linię?	84
Znajdowanie linii oddzielających przestrzenie	85
Upraszczaj to, co widzisz	87
Proporcje i kształty	89
Oswajanie się z liniami	90
Projekt 5. Delikatna melodia	92

Rozdział 6: Odkrywamy trzeci wymiar	95
Właściwe postrzeganie światła i cienia	95
Dokładniejsze spojrzenie na sprawę	96
Kontrast w rysunku	98
Jak przełożyć na walory to, co się widzi?	99
Nadawanie rysowanym kształtom trzeciego wymiaru	101
Od okręgu do sfery	101
Od kwadratu do sześcianu	104
Prostokąty i trójkąty	105
Projekt 6. Rysowanie sfery	106
Rozdział 7: Ożywianie rysunków cieniowaniem	109
Wykreskuj odcienie szarości	109
Kreskowanie	110
Tworzenie skali walorów techniką kreskowania	112
Ujednocianie cieniowania	113
Cieniowanie techniką kreskowania krzyżowego	115
Otrzymywanie walorów metodą kreskowania krzyżowego	115
Przejście między jasnymi i ciemnymi walorami	117
Ujednocianie cieniowania wykonywanego metodą kreskowania krzyżowego	118
Cieniowanie na Twoich rysunkach	120
Kreślenie mapy walorów	121
Korzystanie z mapy cieniowania	122
Projekt 7. Rysowanie kubka	123
Rozdział 8: Różne rodzaje faktur	129
Brutalna prawda — faktura kontra wzór	129
Określanie faktur	131
Faktury błyszczące	132
Faktury matowe	132
Faktury mieniające się	133
Faktury puszyste i mechate	134
Faktury futra pokryte włosem	135
Faktury chropowate i poszarpane	136
Budowanie rysunku z faktur	136
Planowanie rozmieszczenia tekstur na rysunku	137
Czas na praktykę	138
Łączenie formy z wzorem i fakturą	139
Projekt 8. Dwie zabawne faktury	140
Szkicowanie kręciołkami	140
Rysowanie plam na sierści	140

Rozdział 9: Nowe perspektywy	143
Perspektywa linearna	143
W poszukiwaniu linii horyzontu	144
W poszukiwaniu punktów zbieżności	146
Spojrzenie na głębię z własnej perspektywy	150
Popatrz, jak on znika	151
Popatrz, jak maleje okolica	151
Rozszerzenie pojęcia perspektywy	152
Rozmywanie w perspektywie powietrznej	153
Skrócenie perspektywiczne	154
Projekt 9. Rysowanie w perspektywie o jednym i dwóch punktach zbieżności	155
Rysowanie w perspektywie o jednym punkcie zbieżności	156
O dwóch punktach zbieżności	157

Część III: Rysowanie czas zacząć 159

Rozdział 10: Zaplanuj swój rysunek	161
Elementy kompozycji	161
Podkreślanie punktu centralnego	162
Przesłanianie, ujednolicanie i głębia	163
Korzyści płynące z używania linii	164
Równowaga pomiędzy poszczególnymi elementami kompozycji	165
Określanie proporcji elementów kompozycji	167
Wizyta w laboratorium — podstawowe formuły kompozycji	168
Zasada złotego podziału	168
Kompozycja z duszą — SOUL	170
Inne rodzaje kompozycji	172
Licentia artistica i narzędzia pracy artysty	173
Świat widziany przez wizjer	173
Planowanie kompozycji z fotografii	174
Projekt 10. Planowanie kompozycji	176
Rozdział 11: Zapis życia w szkicowniku	181
Przygotowanie przenośnego warsztatu pracy	181
Pora wyjść i rozejrzeć się trochę	182
Zapełnianie kartek szkicownika	183
Szkicowanie prostą kreską	184
Łączenie cieniowania i kreski	185
Szkicowanie spiralami lub cieniowaniem	185
Projekt 11. Rysunek misia	187

Rozdział 12: Rysowanie z pamięci	191
Zachowywanie obrazów w pamięci	191
Sztuka patrzenia na świat	192
Weź pod uwagę swoją percepcję	194
Magazynowanie obrazów w głowie	195
Projekt 12. Rysowanie na podstawie wspomnień werbalnych	196
Rozdział 13: Rysujemy martwą naturę	201
Dobieranie elementów kompozycji	201
Klasyka i nowoczesność	201
Nie z tej ziemi	204
Rysowanie obiektów symetrycznych	204
Oświetlanie martwej natury	207
Projekt 13. Rysujemy martwą naturę	209
Rozdział 14: Jak zachować piękno kwiatów i drzew?	211
Uwiecznianie urody kwiatów	211
Oko w oko z małym Słońcem — słonecznik	212
Rozkwitamy razem z różą	212
Obserwacja i rysowanie drzew	214
Projekt 14. Śliczna lilia	216
Rozdział 15: Świat poza domem	219
Odkrywamy niebo i ziemię	219
Ciągłe zmieniające się niebo	219
Wycieczka po różnych ziemiach	220
Projekt 15. Wyśnić białą zimę	222
Rozdział 16: Rysujemy zwierzaki	225
Moda na futra i piórka	225
Sierść długa i krótka	226
Rysowanie kształtów skrytych pod sierścią	228
Łatamy razem z ptakami	229
Zwierzaki jak żywe	231
Projekt 16. Skrzydła na wodzie	233
<i>Część IV: Portretowanie ludzi</i>	237
Rozdział 17: Małeństwo, spojrz tylko na siebie	239
Mierzenie małych proporcji	239
Rzut oka na główkę niemowlęcia	239
Proporcje twarzy	240

Maleńkie twarzyczki i miękkie, puszyste włoski	244
Jak narysować oko niemowlęcia?	244
Rysowanie uroczego, perkatego noska	245
Szkicowanie drobnych ustek małego człowieka	246
Rysowanie małżowiny usznej	248
Dopieszczanie włosów — im mniej, tym lepiej	250
Co wyjdzie z połączenia wszystkich elementów?	251
Projekt 17. Mały Brandon	251
Rozdział 18: Hołd dla dziecięcej niewinności	255
Rozwój twarzy — od niemowlęcia do nastolatka	255
Proporcje twarzy dziecka w różnych latach	255
Porównanie cech szczególnych twarzy	257
Skupienie się na elementach twarzy dziecka	259
Rysowanie dziecięcego oka	259
Kształtowanie nosa dziecka	261
Układ rozwijających się dopiero warg	261
Ucho dziecka widziane z przodu	263
Planowanie portretu młodego człowieka	264
Projekt 18. Portret Ani	265
Rozdział 19: Wiele twarzy dorosłego człowieka	269
Pochwała dla odmienności	269
Różne kształty głowy dorosłego człowieka	270
Różnice płci	271
Zapamiętywanie proporcji budowy twarzy dorosłego człowieka	273
Tworzenie pełnego portretu osoby dorosłej	275
Planowanie układu portretu	275
Twarze, ramiona i dłonie	276
Projekt 19. Portret Manishy	279
Rozdział 20: Prostsze strony twarzy	283
Pretensjonalne fryzury i śmieszne twarze	283
Więcej włosów, mniej włosów, całkiem łyso	284
Niech twarz powie Ci wszystko	285
Ukrywanie twarzy za zarostem	287
Proces starzenia się twarzy	289
Od lat czternastu do dwudziestu	289
Trzydziestka	290
Czterdzieści pięć lat	290
Sześćdziesiątka	291
W wieku lat osiemdziesięciu pięciu	292
Rysunkowe karykatury	293
Projekt 20. Śmiechokatura Kay	295

Część V: Dekalogi 299**Rozdział 21: Dziesięć wskazówek, dziesięć podpowiedzi i dziesięć tajemnic 301**

Pierwsze linie obrony	301
Ochrona rysunków przed dłońmi	302
Pamiętaj o konserwacji	303
Fiksatywa w sprayu	303
Rysowanie trudnych lub nieznanych faktur	304
Skuteczne wykorzystanie dwóch gumek	304
Jak ochronić zdjęcie przed zniszczeniem siatką?	305
Robienie siatki papierem milimetrowym	305
Symetria	305
Podpisywanie prac	306

Rozdział 22: Dziesięć kroków do ukończenia rysunku 307

Określ konkretny plan działania	307
Zorganizuj sobie pracę	308
Ostatnie przygotowania do pracy	309
Wykonaj szkic kompozycji	309
Odpowiednia perspektywa	309
Sprawdź kształty przestrzeni oraz wzajemne relacje między obiektami	310
Stwórz mapę walorów	310
Dobierz odpowiednie metody cieniowania	311
Teraz zaczyna się prawdziwa zabawa	311
Dokańczanie dzieła	312

Rozdział 23: Dziesięć dodatkowych zabawnych projektów 313

Jajecznie piękne smocze jajo	313
Zanim włoszacz ściął włosy	315
Riley — dumny buntownik	316
Dolly — bardzo owcza owieczka	319
Bardzo, bardzo czarny charakter	322
Dodo na huśtawce	325
Kropelka wody	327
Dalmatyńczyk Shadow	328
Kubek w kubek	331
Corny — grzechotnik z brzuchem z kukurydzy	333

Rozdział 24: Dziesięć ciekawostek dla każdego artysty 337

Naucz się rozumieć sztukę	337
W galerii sztuki niczym obcy	338
Historyczne style rysowania	339
Rozwijanie własnego stylu rysowania	339
Wybieranie ulubionego narzędzia rysowniczego	340

12 Rysowanie dla bystrzaków ---

Kursy, szkolenia i warsztaty	341
Praca z natury czy z fotografii?	342
Umieszczanie swoich prac w internecie	342
Dziesięć pytań o prawa autorskie	342
Od rysunku do malowania	344
Rozpal w sobie płomień kreatywności	344
Odpozynek dla oczu	345
Tworzenie własnego studia	345
Skorowidz	347

Rozdział 2

Zadbaj o tkwiącego w Tobie artystę

.....

W tym rozdziale:

- ▶ Poznaj artystę kryjącego się w Twoim wnętrzu.
 - ▶ Spójrz na rysowanie z właściwej dla siebie perspektywy.
 - ▶ Tworzenie własnej przestrzeni rysunkowej.
 - ▶ Dobór materiałów.
-

Często wydaje się nam, że osoby wybitnie uzdolnione nabywają wyjątkowych zdolności niewielkim nakładem pracy. Jednakże większość ludzi utalentowanych już od najwcześniejszej młodości uparcie dąży do rozwijania swoich umiejętności. Nie ustają oni w stawianiu sobie nowych wyzwań, dopóki nie wykrócą daleko poza normę, zbliżając się do granic geniuszu.

Każdy może rozwinąć niezwykle zdolności w konkretnych dziedzinach. Poznając istotę talentu i zdolności, nauczysz się z czasem, że rysowanie może stać się jedną z umiejętności, w których będziesz przodować. Wszystkiego nauczysz się z czasem.

Ludzie, również ci zmagający się ze wzrokowymi, fizycznymi czy umysłowymi ograniczeniami, lubią rysować. Ludzie pozbawieni wzroku potrafią tworzyć rysunki techniką tłoczenia. Ludzie niemający rąk uczą się rysować, trzymając narzędzia w ustach lub palcami stóp.

Techniki rysowania, na których skupię się w tej książce, będą wymagały od Ciebie tylko dwóch zdolności:

- ✓ **umiejętności patrzenia,**
- ✓ **opracowania sposobu trzymania ołówka.**

Jeśli zaliczasz się do większości ludzi — niepozbawionych wzroku, obdarzonych dwiema rękami — jedyną przeszkodą, jaką przyjdzie Ci pokonać, będzie zainteresowanie się rysowaniem.

Jak lubisz rysować?

Rysowanie to coś więcej niż tylko oddawanie na kartce kształtu modelu. Rysunek naocznie ukazuje wybór tematu widziany z Twojej własnej perspektywy.

Nie ma na świecie drugiej takiej osoby jak Ty, a zatem nikt inny nie rysuje tak samo jak Ty. Na to, jak rysujesz, ma wpływ wiele czynników, włącznie z:

- ✓ Twoim życiowym doświadczeniem, wyznawaną filozofią i wyobrażeniami,
- ✓ zrozumieniem sztuki i historii rysunku oraz otwarciem na nie,
- ✓ Twoim ulubionym stylem i podejściem, z jakim będziesz przedstawiać swoje upodobania (osobistym stylem rysowania zajmę się szczegółowo w rozdziale 24.),
- ✓ wyborem narzędzia, jakim zdecydujesz się rysować,
- ✓ powierzchnią, na której umieścisz swój rysunek, oraz tym, czy będzie ona pozioma, pionowa czy nachylona pod pewnym kątem.
- ✓ sposobem, w jaki będziesz trzymać ołówek czy inne narzędzie rysunkowe.

Tworzenie własnego stylu

Istotą rysowania jest umieszczanie pewnych znaków na powierzchni. Różne sposoby ich umieszczania na powierzchni i stosowanie różnych narzędzi rysowania tworzą razem wszelkiego rodzaju style (o których opowiem szerzej w rozdziale 24.).

Do wyboru masz wiele rodzajów narzędzi rysowania. Część z nich jest bardzo do siebie podobna, inne są zgoła odmienne. Rysunek wykonany węglem wygląda zupełnie inaczej niż szkic ołówkiem czy piórem. Kolorowe ołówki, kredki „Conté” i pastele wzbogacają rysunek kolorami. (Różne możliwości tworzenia rysunków opisuję w rozdziale 24.).

Pomimo ogromnego bogactwa stylów i narzędzi rysowania, które masz do wyboru, większość prac daje się sklasyfikować jako przynależne do jednego z dwóch podstawowych nurtów.

- ✓ **Nurt figuratywny (zwany także realizmem).** Do tego nurtu zalicza się wszystkie prace przedstawiające przedmioty i obiekty, takie jak drzewa czy ludzie w ich rzeczywistej postaci. Niektórzy artyści uważają, że stworzenia mityczne, np. anioły czy smoki, również zalicza się do obiektów realistycznych.

Powrót do przeszłości

Ludzie rysują od bardzo dawna. Sztuka służyła ludziom do porozumiewania się i uwieczniania wydarzeń lub przedmiotów mających dla nich duże znaczenie. Dzięki naskalnym rysunkom w jaskiniach zdołaliśmy poznać szczegóły życia ludzi prehistorycznych.

Starożytni Egipcjanie dekorowali rysunkami różne swoje budowle, także grobowce. Plemiona na całym świecie posługiwały się i nadal posługują się naturalnymi substancjami, na przykład gliną, by rysować sceny ze swojego życia. A prace tak

uznanych artystów jak Michał Anioł czy Leonardo da Vinci powstały dzięki znajomości nauki, anatomii człowieka i perspektywy.

Poszukaj w internecie albo najbliższej bibliotece prac dotyczących historii sztuki. Nie zapomnij zapoznać się z pracami twórców z nurtów renesansowych, romantyzmu, realizmu i impresjonizmu. Nasze życie i kultura były ilustrowane rysunkami już od czasów prehistorycznych. Dzisiejsze prace stanowią dokumentację jutrzejszej historii.

- ✓ **Nurt niefiguratywny (zwany abstrakcjonizmem).** Prace tego nurtu skupiają się przede wszystkim na kształtach, wartościach i formie. Często zdarza się, że tematem prac abstrakcyjnych nie jest żaden rozpoznawalny model.

Większość narzędzi do rysowania skłania wręcz do tworzenia albo w stylu figuratywnym, albo w stylu abstrakcyjnym. Niektórzy artyści próbują łączyć różnego rodzaju narzędzia (mówi się wtedy o *technice mieszanej*) i (lub) style rysowania na jednym obrazie. Zatem można stwierdzić, że w zasadzie nie istnieją żadne reguły. Eksperymentuj z narzędziami i stylami, które najbardziej Ci odpowiadają.

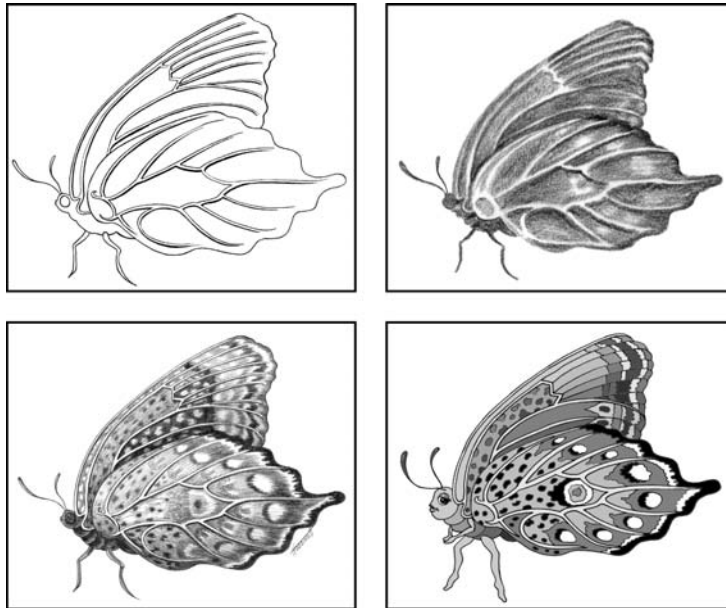

Niełatwo jest zdecydować się na zastosowanie konkretnego stylu, w jakim ma być wykonany dany rysunek. Wielu artystów w ogóle nie decyduje się na określenie swojego stylu. Twój własny styl będzie ujawniać się za każdym razem, gdy weźmiesz do ręki ołówek. Czerp radość z różnych sposobów rysowania. Zachowaj otwarty umysł i zwracaj uwagę na to, które rodzaje rysunków najbardziej Ci odpowiadają. Rysuj tak, jak naprawdę lubisz. Nie ma czegoś takiego, jak dobry czy zły styl — styl po prostu jest. Z czasem uda Ci się rozwinąć swój własny.

Rysunek 2.1 przedstawia cztery obrazy stworka podobnego do motyla, wykonane w różnych technikach i różnymi narzędziami, utrzymane w stylu realistycznym.

- ✓ Pierwszy z obrazów to rysunek konturowy wykonany w ciągu pół godziny ołówkiem HB (w rozdziale 5. znajdziesz mnóstwo informacji na temat rysowania liniami).
- ✓ Drugi z rysunków, wykonany węglem, ma miły, miękki wygląd. Jego wykonanie zajęło mi około 20 minut (rysowanie węglem omówię szerzej w rozdziale 24.).

Rysunek 2.1.
Różne style
rysowania
i efekt pracy
różnymi
narzędziami

- ✓ Trzeci motyl został wycieniowany ołówkami 2H, HB i 6B. Cała praca trwała około czterech godzin.
- ✓ Czwarty rysunek powstał, gdy postanowiłam wypróbować efekt pracy innym narzędziem. Kontur stworzenia wykonałam piórem, po czym zeskanowałam rysunek i wprowadziłam cieniowanie w programie Photoshop. Trwało to trzy godziny.

Komuś innemu osiągnięcie podobnych rezultatów może zająć mniej lub więcej czasu. Podaję czas wykonania każdego rysunku, byś zyskał ogólny pogląd na to, które techniki i narzędzia sprawiają, że czas pracy wydłuża się. Pamiętaj, że ja rysuję od BARDZO dawna, więc nie spodziewaj się, że osiągniesz identyczne rezultaty w zbliżonym czasie.

Diabeł tkwi w szczegółach

Każdy artysta ma własne podejście do spraw związanych z rysowaniem. Niektórzy lubią wielkie, wyraźne, swobodne rysunki. Inni wolą niewielkie obrazy, wypełnione misternymi szczegółami.

W poniższym podrozdziale znajdziesz trzy rysunki, które zobrazują różne sposoby rysowania tego samego modelu. Przyjrzyj się dokładnie każdemu z nich i zastanów się, która z metod rysowania przypada Ci bardziej do gustu na początek.

Ogólny szkic

Rysunek rodzi się zazwyczaj z ogólnego szkicu, takiego jak ten pokazany na rysunku 2.2. Szkic może być mały bądź duży. Wykonanie tego szkicu zajęło mi około pięciu minut.

Rysunek 2.2.
Ogólny szkic
misia Tinka
ołówkiem 4B

Szczegółowy szkic

Szkic szczegółowy (rysunek 2.3) może być albo początkiem pracy nad rysunkiem, albo jej ostatecznym efektem. Aby otrzymać rysunek 2.3, po prostu dodałam więcej szczegółów do ogólnego szkicu znanego z rysunku 2.2. Na szkicu szczegółowym futro Tinka sprawia wrażenie bardziej puszystego, oczy błyszczą się jaśniej, a nos sprawia wrażenie bardziej trójwymiarowego. Doprowadzenie rysunku do tej postaci trwało kolejnych 10 minut.

Rysunek 2.3.
Szczegóły
dodane
ołówkiem 2B

Szczegółowy rysunek

Szczegółowy rysunek (rysunek 2.4) jest bardzo dokładny. Rozpoczęłam od wykonania bardzo delikatnego szkicu, po czym stopniowo dodawałam kolejne szczegóły i cieniowanie.

Rysunek 2.4.
Wykończenie
szczegółowego
rysunku misia
ołówkiem
grafitowym

Tworzenie prac tak złożonych wymaga ogromnej cierpliwości. Wykonanie tak niewielkiego fragmentu całego rysunku zabrało mi przeszło trzy godziny. (Cała instrukcja narysowania pełnej postaci tego uroczonego misia znajduje się w rozdziale 11.).

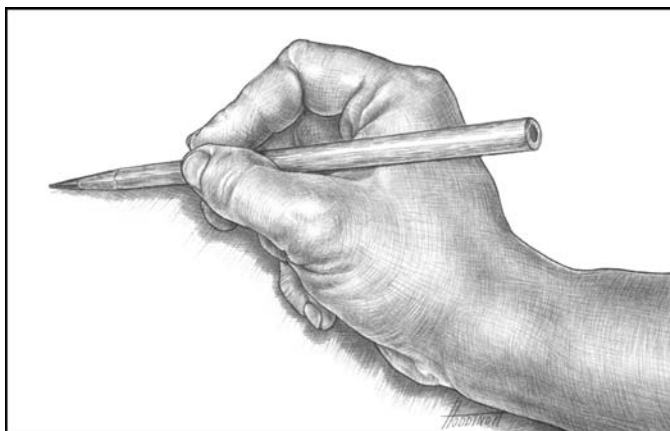
Trzymanie narzędzia rysowania

Sposób, w jaki trzymasz narzędzie rysowania, wpływa na styl, w jakim utrzymany będzie ostateczny wynik Twojej pracy. Zdecyduj się na pracę w sposób, który jest dla Ciebie najwygodniejszy. Możesz poruszać ołówkiem, wykorzystując do tego wyłącznie palce lub wprawiając w ruch nadgarstek, ramię, a nawet całe ciało.

Rysunek 2.5 pokazuje, jak większość ludzi trzyma ołówek, gdy po raz pierwszy zaczyna pisać lub rysować. Taki uchwyt daje pełniejszą kontrolę nad precyzyjnymi ruchami, niezbędnymi przy tworzeniu misternych szczegółów rysunku. W taki sposób tworzę większość swoich szczegółowych prac.

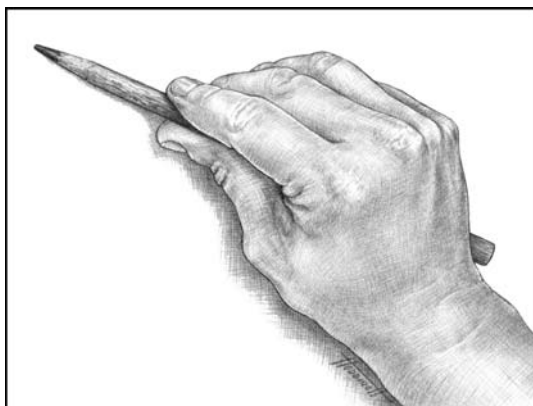
Należy chwycić ołówek czy inne narzędzie rysowania pomiędzy kciuk a palec wskazujący w pobliżu końcówki narzędzia. Pozostała jego część powinna swobodnie spoczywać na poduszczyce dłoni pomiędzy tymi dwoma palcami. Zwróć uwagę, że trzymając ołówek w ten sposób, możesz kontrolować jego ruch poruszając palcami, nadgarstkiem lub całym ramieniem.

Rysunek 2.5.
Najbardziej
powszechny
i znany sposób
trzymania
ołówka

Drugi ze sposobów trzymania ołówka (pokazany na rysunku 2.6) nadaje się doskonale do wypełniania nachylonych lub poziomych powierzchni, szczególnie podczas pracy z większymi rysunkami. Tę sposobu używa się bardzo często podczas tworzenia szkiców (czyli prac podobnych do rysunków 2.2 i 2.3).

Rysunek 2.6.
Trzymanie
narzędzia
rysowania
podczas
szkicowania
na dużych
pochyłych lub
poziomych
powierzchniach

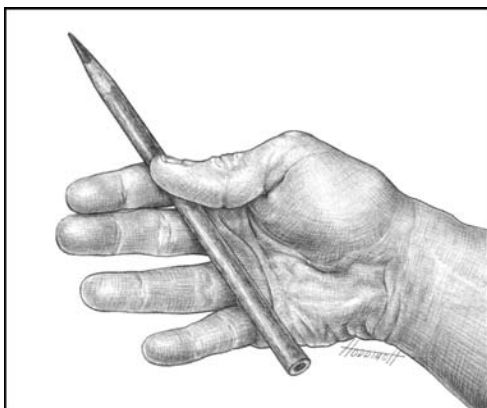

Podnieś ołówek z płaskiej powierzchni w taki sposób, by automatycznie znalazł się on we właściwym położeniu w Twojej dłoni. Im dalej chwycisz go od końcówki, tym swobodniej będziesz mógł go prowadzić. Rysowanie w ten sposób wymaga poruszania przedramieniem, ramieniem i całym ciałem.

Gdy rysujesz na stojąco lub na pochylonej czy pionowej powierzchni, staraj się trzymać ołówek tak, jak pokazałam to na rysunku 2.7. Tak właśnie wykonuję swobodne szkice krótkimi pałeczkami czy ołówkami, niezależnie od tego, czy są to pałeczki węgla, kredki „Conté”, czy pastele.

Rysunek 2.7.

Trzymanie narzędzia rysowania właściwe dla pracy na płaskiej nachylonej lub pionowej powierzchni

Pozwól po prostu, by ołówek spoczywał swobodnie na Twojej dłoni (rysunek 2.7), a znaczna część jego końcówki wystawała poza dłoń i była skierowana w stronę przeciwną do Ciebie. Powoli przyciśnij ołówek kciukiem, by przytrzymać go w miejscu. Rysując w ten sposób, będziesz poruszać nadgarstkiem, przedramieniem, ramieniem, całym ciałem lub dowolną ich kombinacją.

Niektóre z tych metod mogą wydać Ci się początkowo dziwne, ale z czasem przywykniesz do nich. Wybierz tę, która odpowiada Ci najbardziej. Podpowiem, że na wybór będą miały wpływ:

- ✓ narzędzie (ołówek, piórko, węgiel i tak dalej),
- ✓ to, czy powierzchnia rysowania jest ułożona płasko, pionowo, czy pod kątem,
- ✓ rozmiar wykonywanego rysunku.

Jak znaleźć czas i miejsce do rysowania?

Poza wygospodarowaniem sobie trochę czasu na rysowanie musisz też znaleźć odpowiednie do tego miejsce, w którym będziesz trzymać również wszystkie swoje materiały. Ulubionym pożywieniem jednego z moich psów, Chewy'ego, są książki, ołówki i gumki.

Przestrzeń potrzebną Ci do rysowania możesz wygospodarować nawet w małym, wypełnionym ludźmi mieszkaniu, dzieląc się nią z innymi lokatorami lub zajmując jeden z rogów pokoju na swoją pracownię. Jeśli masz w domu wolny pokój, możesz z łatwością przekształcić go na pracownię przeznaczoną wyłącznie do tworzenia nowych obrazów.

Praca w przestrzeni dzielonej

Miejsce, w którym masz zamiar rysować, musi zapewniać Ci spokój od wszystkiego, co mogłoby rozpraszać Twoją uwagę. Jeśli z tej samej przestrzeni mają korzystać również inne osoby, czeka Cię trochę planowania i liczne kompromisy. Staraj się rysować w takich porach, kiedy będzie to możliwie najmniej uciążliwe dla innych, stosując się jednocześnie do podanych niżej wskazówek.

- ✓ **Wybierz odpowiednią powierzchnię do rysowania.** Rolę tę mogą idealnie spełniać stół kuchenny lub stół jadalny czy też biurko, na którym stoi komputer. W razie potrzeby możesz w prosty sposób zrobić sobie przenośny, nachylony stół kreślarski. Wystarczy, że podłożysz kilka książek pod jeden z końców płyty ze sklejki.
- ✓ **Znajdź sobie wygodne krzesło.** Dzięki temu nie będą boleć Cię plecy.
- ✓ **Dobrze oświetl swoje miejsce pracy.** W ciągu dnia rolę oświetlenia doskonale spełni okno. Jednak w dni pochmurne i wieczorami możesz używać lampki kreślarskiej.
- ✓ **Poszukaj miejsca, w którym będziesz trzymać swoje narzędzia.** Uda Ci się utrzymać porządek wśród swoich materiałów, jeśli będziesz przechowywać je z dala od małych dzieci i zwierząt. Znajdź sobie jakiś pojemnik, na przykład duże pudełko po butach czy niewielką skrzynkę na narzędzia. Dzięki temu będziesz mógł chować swoje przybory pod łóżkiem lub w szafie. Może uda Ci się nawet zorganizować miejsce w szufladzie czy na jednej z półek i tam będziesz trzymać swoje rzeczy.
- ✓ **Założ portfolio.** Pilnuj, by Twoje gotowe już rysunki i papier, na którym będziesz tworzyć nowe, nie uległy zniszczeniu. Nie musisz kupować drogich teczek. Bardzo łatwo można zrobić teczkę z kawałka tektury czy brystolu (szczegóły znajdziesz w ramce „Przygotowanie teczki na rysunki”, w dalszej części tego rozdziału).
- ✓ **Słuchaj muzyki.** Gdy rysuję, puszczam sobie ulubione piosenki. Zakładając na głowę słuchawki podłączone do sprzętu odtwarzającego Twoje ulubione kawałki, skutecznie odetniesz się od wszystkich rozpraszających Cię hałasów. Taka ochrona pozwala na lepszą koncentrację.

Urządzanie kącika do pracy

Jeśli dysponujesz w domu wolnym pokojem czy po prostu niezajętą jeszcze przestrzenią w pokoju, możesz pokusić się o urządzenie w nim własnej pracowni. Oto moje rady.

- ✓ **Stół kreślarski o regulowanej wysokości.** Poszukaj w sklepach, supermarketach, przejrzyj też ogłoszenia o sprzedaży w lokalnej prasie.
- ✓ **Wygodne, regulowane krzesło.** Takie krzesło jest nieodzowne, jeśli masz spędzać na rysowaniu kilka godzin tygodniowo. Krzesło na kółkach pozwoli Ci zachować swobodę ruchów.
- ✓ **Oświetlenie.** Najlepsze jest oczywiście światło naturalne, ale przyda Ci się również lampka kreślarska, którą przykręcisz do stołu, dzięki czemu będziesz mógł rysować również w pochmurne dni i wieczorami.
- ✓ **Meble.** Wszystkie niezbędne do rysowania przybory możesz trzymać na małym stole lub barku (najlepiej na kółkach). Przydadzą Ci się również półki, na których będziesz trzymać książki o sztuce, materiały służące do pracy i gotowe już rysunki.
- ✓ **Tablica korkowa.** Tablice takie są dostępne w wielu sklepach za stosunkowo niewielkie kwoty. Wieszaj na niej niektóre ze swoich prac, inspirujące Cię obrazy, zdjęcia i artykuły z gazet.
- ✓ **Portfolio.** Nieważne, czy teczki tej będziesz używać wyłącznie do przechowywania prac, czy też będziesz je przewozić, sama teczka jest obowiązkowa.
- ✓ **Sprzęt grający.** Kolekcja ulubionych płyt będzie doskonałym uzupełnieniem projektowanej pracowni.

Nie ograniczaj się do stosowania wyłącznie do moich rad. Bądź twórczy! Odwiedź kilka sklepów meblowych i z artykułami malarskimi, poszukaj pomysłów w książkach i czasopismach poświęconych dekorowaniu wnętrz.

Postaraj się utrzymać jasną kolorystykę pracowni, dzięki czemu będzie ona miejscem przyjemnym i zapraszającym.

Przygotowanie teczki na rysunki

Twoje portfolio może mieć dowolne wymiary (ja mam dwie teczki, jedną o wymiarach 45 cm na 55 cm, przeznaczoną na mniejsze prace, i drugą, o wymiarach 60 cm na 80 cm, w której trzymam większe rysunki). Do przygotowania teczki będziesz potrzebować dużego kartonu (lub brystolu), szerokiej taśmy klejącej (może to być na przykład taśma izolacyjna), ostrego noża i krawędzi tnącej lub długiej linijki (przykładnicy). Teczkę przygotujesz, postępując zgodnie z podanymi instrukcjami.

1. Wytnij z tektury duży prostokąt o wymiarach, jakie Ci odpowiadają.

Spójrz na pierwszy z przedstawionych poniżej dwóch rysunków. Przy wycinaniu tektury pamiętaj, że prostokąt zostanie złożony na pół. Szczerze polecam zakup brystolu niezawierającego kwasu, ponieważ tektura produkowana z domieszką ligniny, a więc zawierająca kwas, może zniszczyć Twoje prace. Duże arkusze brystolu są dostępne w sklepach z materiałami papierniczymi.

2. Wzmocnij krótsze końce arkusza taśmą klejącą lub izolacyjną (im będzie ona szersza, tym lepiej).

3. Narysuj na arkuszu prostą linię (przesuniętą trochę względem środka), równoległą do krótszych boków prostokąta.

4. Posługując się nożem i linijką, bardzo delikatnie natnij karton wzdłuż tej linii.

Nacięcie powinno jedynie delikatnie zagłębić się w karton.

5. Zagnij karton wzdłuż nacięcia.

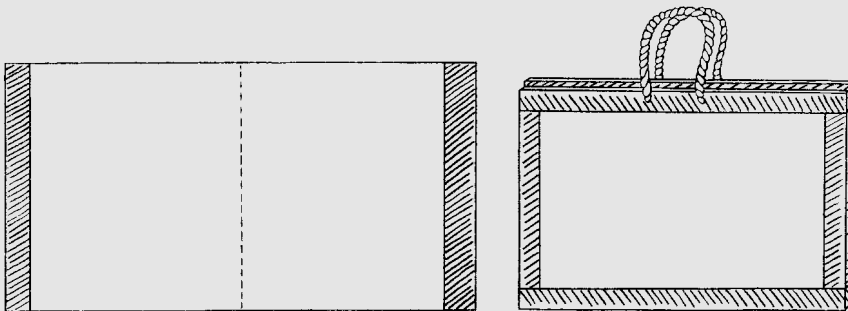
Wynik powinien przypominać to, co widać na drugim rysunku.

6. Sklej taśmą krótsze boki teczki, pozostawiając szczelinę na górze.

7. Wzmocnij taśmą dolną krawędź teczki (wzdłuż linii nacięcia).

Jeśli uważasz, że teczka powinna mieć rączki, zrób w każdym z jej boków dwie dziurki w pobliżu środka teczki. Przeciągnij przez nie końce sznurka lub cienkiej linki i zwiąż je razem w środku.

Jeśli chcesz, możesz trochę ozdobić teczkę, wykonując rączki z kolorowych sznurówek i upiększając karton rysunkami.

Czas na rysowanie

Poświęcając trochę czasu na staranne planowanie swoich zajęć, zdołasz wzbogacić je o radość płynącą z okazji do rysowania. Mam dla Ciebie kilka rad.

- ✓ **Zrób harmonogram codziennych zadań.** Czas przeznaczony na rysowanie powinien mieć wysoki priorytet.
- ✓ **Jeśli pracujesz poza domem, rysuj w autobusie w drodze do pracy i z pracy (no, chyba że jesteś kierowcą autobusu), a także w czasie przerwy obiadowej.**
- ✓ **Pamiętaj o wieczorach i weekendach.** W czasie spotkań towarzyskich znajdziesz niezliczone okazje do rysowania. A może na następną wizytę u ciotki Ewy zabierzesz swoje narzędzia do rysowania?
- ✓ **Uwzględnij w swoich planach znajomych i rodzinę.** Możesz zaproponować znajomym wieczorne spotkania raz w tygodniu pod znakiem węgla i ołówka. Spotkania możecie organizować kolejno u uczestników, będziecie zachęcać się do pracy i wymieniać pomysłami.

Wybieranie narzędzi do rysowania

Pora przygotować sobie listę zakupów! Stare powiedzenie „Dostajesz to, za co płacisz” zdecydowanie sugeruje wybór droższych, ale sprawdzonych marek. Przykładowo, niektóre tanie ołówki mogą okazać się wyjątkowo szorstkie, choć ich producent zapewnia, że będą kłaść się na papierze wyjątkowo miękko. A to bywa bardzo frustrujące!

Dlatego lepiej zrobisz, decydując się na zakup dobrej jakości materiałów w renomowanym sklepie. Zajrzyj do różnych sklepów z artykułami dla artystów. Czasami zdarza się, że produkty tej samej firmy są oferowane w nich po różnych cenach.

Materiały wymienione w podrozdziale „Niezbędnik” wystarczą do wykonania większości proponowanych przeze mnie projektów. Jednak żeby poważnie myśleć o rysowaniu, będziesz potrzebować artykułów, które opisuję w podrozdziale „Lista życzeń”.

Każdy artysta musi mieć teczkę, w której będzie przechowywać swoje prace. Teczki takie, w różnych rozmiarach, są dostępne w sklepach z artykułami papierniczymi. Możesz też, jeśli wolisz, wykonać taką teczkę osobiście (stosując się do wskazówek z ramki „Przygotowywanie teczki na rysunki”).

Niezbędnik

Poniżej znajdziesz listę podstawowych narzędzi, które będą Ci potrzebne. Dysponując nimi, będziesz w stanie wykonać większość projektów proponowanych w dalszych częściach książki.

- ✓ **Szkicownik.** Musisz koniecznie zakupić blok rysunkowy w twardych okładkach. Szkicowniki w miękkiej oprawie szybko się gną i zawijają na rogach.

Wybierz szkicownik o dogodnym dla Ciebie rozmiarze, choć nie powinieneś decydować się na blok o rozmiarze mniejszym niż A4. Mniejsze kartki mogą być irytujące, gdy postanowisz narysować ładny, duży, wyraźny rysunek!

Poszukaj też informacji o składzie papieru. Unikaj bloków wyprodukowanych z papieru drzewnego (zawierającego kwas). Papier taki szybko żółknie i staje się kruchy, co z kolei może zniszczyć Twoje prace.

- ✓ **Ołówki.** Początkującemu najbardziej przydadzą się ołówki 2H, HB, 2B, 4B i 6B. Ołówek 2H jest najjaśniejszy (najtwardszy), a ołówek 6B jest najciemniejszy (najbardziej miękki). Pełna gama odcieni uzyskiwanych wszystkimi ołówkami znajduje się na „Ściadze” umieszczonej na samym początku książki. Najczęściej będziesz używać ołówków HB, 2B i 4B.

Osobiście najbardziej lubię posługiwać się ołówkami automatycznymi, które nie potrzebują ciągłego ostrzenia, dzięki czemu nie muszę ciągle przerywać pracy, by zatemperować stępiony ołówek. Do zwyczajnych rysunków używam wkładu grafitowego o średnicy 0,5 mm (dostępnego w większości sklepów papirniczych), a rysunki szczegółowe sporządzam wkładem o średnicy 0,3 mm (tych należy szukać w sklepach z materiałami plastycznymi). Ogólne szkice lub rysunki o dużej powierzchni (lub oba te rodzaje prac) wykonuję wkładem o grubości 0,7 mm.

- ✓ **Gumki.** Będą Ci potrzebne dwa rodzaje gumek — gumka winylowa i gumka chlebowa. Gumka winylowa jest zazwyczaj białym, podłużnym prostopadłościanem umieszczonym w papierowym opakowaniu, na którym nadrukowuje się jej nazwę.

Gumka chlebowa jest szara, opakowana celofanem, na którym umieszczono nazwę producenta. Będziesz potrzebować dwóch gumek chlebowych, jednej wyłącznie do wycierania ołówka grafitowego, a drugiej do wymazywania rysunków wykonanych węglem.

Jeśli w ogóle nie znasz się na tego rodzaju materiałach, poproś sprzedawcę, by pomógł Ci wybrać najlepszy produkt (w dalszych częściach książki opowiem Ci o różnych zastosowaniach tych gumek).

- ✓ **Temperówka.** Będziesz potrzebować temperówki, aby ostrzyć swoje narzędzia do rysowania (nawet jeśli zdecydujesz się korzystać z ołówków automatycznych).

Unikaj ładnych czy wymyślnych temperówek. Najlepiej sprawdzają się proste, niewielkie temperówki wykonane z metalu, mające dwa otwory — jeden na ostrzenie zwykłych ołówków, a drugi na struganie ołówków o większej średnicy. Temperówki te są niezniszczalne i łatwo można dokupić wymienne ostrza.

- ✓ **Linijki.** Wolę pracować z linijką metalową niż drewnianą czy plastikową. Linijki metalowe są znacznie bardziej trwałe, łatwiej się ich używa i łatwiej się je czyści. Do większości projektów wystarczy Ci zwykła trzydziestocentymetrowa linijka, ale warto też mieć pod ręką linijkę pięćdziesięciocentymetrową.
- ✓ **Węgiel.** Przyda Ci się także węgiel w ołówku i kilka szyftów węglowych. Ołówki o twardości 2B (lub 4B) dają pełną paletę odcieni i nie brudzą tak jak ołówki bardziej miękkie. Kilka z proponowanych przeze mnie projektów da Ci okazję poznania radości rysowania węglem drzewnym.

Lista życzeń

Dość szybko może się okazać, że podstawowe narzędzia przestaną Ci wystarczać i zaczniesz szukać nowych (więcej informacji na temat narzędzi do rysowania znajdziesz w rozdziale 24.). Oto kilka sugestii dotyczących materiałów, o które możesz rozbudować swój podręczny zestaw narzędzi pracy.

- ✓ **Kolorowe ołówki.** Unikaj tanich produktów. Są zbyt woskowate, by dać się właściwie rozprowadzić po powierzchni kartki, i szybko tracą kolor. Poproś, by sprzedawca polecił Ci dobry zestaw dla początkującego.
- ✓ **Kredki „Conté” i pastele.** Narzędzia te mają postać szyftów lub ołówków. W podstawowym zestawie kredek „Conté” znajduje się kredka czarna, kilka odcieni szarości i sepia (brązów) oraz kredka biała. Najbardziej odpowiadają mi kredki 2B. Pastele występują w niezliczonej gamie kolorów, ale na początek powinieneś wybrać sobie podstawowy zestaw różnych kolorów.

Jeśli zdecydujesz się używać kredek „Conté” lub pastelów w postaci ołówka, będziesz potrzebować specjalnego noża do ich ostrzenia i papieru ściernego, by zaostrzyć im czubki (papier taki dostaniesz w sklepie z materiałami plastycznymi).

- ✓ **Gumki.** Gumki chlebowe szybko się brudzą, szczególnie jeśli ściera się nimi węgiel, „Conté” lub pastele. Zrób sobie spory zapas.
- ✓ **Ołówki.** Kupując ołówki o wszystkich stopniach twardości, od 8H do 8B, zyskasz nowe możliwości tworzenia obszarów cienia na swoich rysunkach (odcienie szarości uzyskiwane dzięki wykorzystaniu ołówków o różnej twardości znajdziesz w „Ściądze” na początku tej książki). Eksperymentuj też z innymi typami ołówków, na przykład z ołówkami typu Ebony.

- ✓ **Papier.** Istnieją różne rodzaje papieru, z którymi możesz eksperymentować, czerpiąc z tego wiele radości. Nie krępuj się! Masz do wyboru setki kolorów, faktur i rodzajów papieru. Ja lubię najbardziej papier akwarelowy o gramaturze 600 g/m², prasowany na gorąco (tzw. *hot-pressed*). Ma on stosunkowo gładką powierzchnię, choć niepozbawioną faktury, nadającą się do stosowania na nim większości narzędzi rysunkowych.

Projekt 2. Żrenica oka

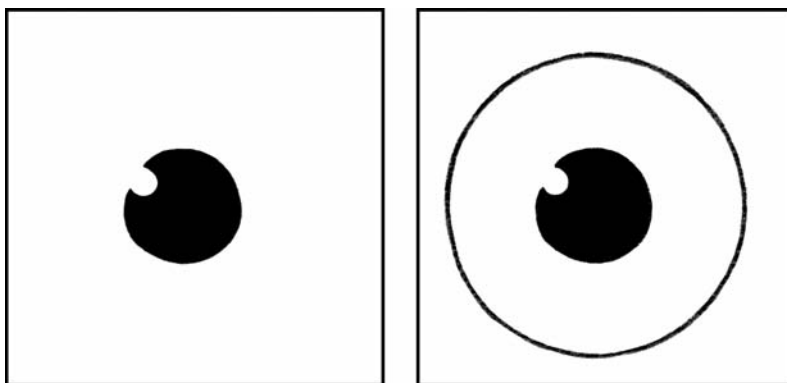

Projekt ten ma pokazać Ci zastosowanie każdej z „zabawek”, o których wspomniałam w podrozdziale „Niezbędnik”. Kieruj się moimi wskazówkami.

1. Narysuj w szkicowniku kwadrat o dowolnym wymiarze.

Kwadrat ten będzie Twoją powierzchnią roboczą. Przed określeniem jej rozmiaru zdecyduj, czy chcesz rysować duże, czy małe obiekty. Mój obrazek jest raczej mały, ma tylko 9 cm².

2. Narysuj węglem w obszarze roboczym kontur okręgu, pozostawiając w nim lukę w kształcie odwróconej litery „C”. Następnie wypełnij węglem kontur na ciemno.

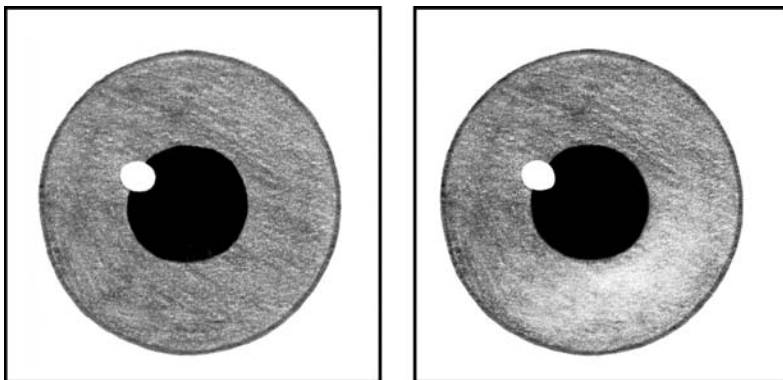

Efekt powinien wyglądać, jakby ktoś wygryzł fragment kółka. Nie zamaluj przypadkiem tego C-kształtnego fragmentu; musi pozostać biały, ponieważ w tym miejscu światło ma odbijać się od oka.

3. Ołówkiem 6B narysuj kontur większego koła wokół małego, czarnego kółka.

Możesz narysować to koło odręcznie, ale możesz pomóc sobie cyrklem lub innym narzędziem.

4. Ołówkiem HB dorysuj brakującą część konturu odbłasku świetlnego (małego kółka utworzonego częściowo przez brak wypełnienia kółka czarnego).

Przyjrzyj się uważnie małemu kółku, odbłaskowi światła, które widać na pierwszym z rysunków. Dzięki niemu oko wygląda bardziej realistycznie. Odblask uzyskuje się przez pozostawienie niezamalowanego fragmentu papieru; jest nim biel kartki.

5. Ołówkiem HB wypełnij pozostałą część dużego okręgu.
Oczywiście, nie dotyczy to odbłasku światła!
6. Ugniataj gumkę chlebową (jak plastelinę), by stała się miękka. Uformuj ją w szpic. Użyj go, by delikatnie wymazać, lekko gładząc kartkę, cieniowanie dużego koła po stronie przeciwnej do odbłyску światła.
Wymazuj cieniowanie tak długo, aż obszar, w którym pracujesz, stanie się lekko jaśniejszy niż pozostała część okręgu. Dzięki temu oko będzie wyglądało bardziej realistycznie.
7. Gumką winylową usuń z papieru wszystkie niepotrzebne smugi czy odciski palców (a także odciski stóp, łap czy nosów!).